

Роман Микульчик
Національний університет «Львівська політехніка»
Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології
Петро Слободян
Львівський історичний музей
Слізавета Діденко
Львівська галерея мистецтв
Тарас Рак
Львівський історичний музей

ДЕКІЛЬКА ДУМОК У ВІДПОВІДЬ...

© Микульчик Р. Б., Слободян П. В., Діденко Є. А., Рак Т. О., 2013

Ознайомившись з рецензією на «Словник-довідник термінології музейництва» укладачі Словника дякують п. Виталю Моргунюку за зауваги до цієї праці. Думки, висловлені в цій рецензії, є важливими, і їх буде враховано під час роботи над наступною редакцією словника.

Перш за все зауважмо, що укладачі не ставили собі за мету нормалізувати та виправляти термінологію, якою зараз користуються в музейництві. Завданням укладачів було кодифікувати існуючу в цьому середовищі фахові терміни й поняття, надати відповідним поняттям вмотивовані логічні означення. Для цього було опрацьовано значну кількість наукової літератури і нормативних документів, бібліографію яких подано в словнику. Словник розрахований у першу чергу на це фахове середовище й повинен бути доступним для розуміння музейників. Тому до словника увійшли терміни, вживані в нормативних документах (що регламентують музейну діяльність), усній та письмовій мові музейництва. «Виправлення» значної кількості термінів, як пропонує п. Моргунюк, ускладнило б розуміння й сприйняття словника. Адже, зрозуміло, що не знайшовши в словнику термінів з нормативних документів чи фахової літератури, користувач відкладе цю книгу як непотрібну. Словник має бути придатним для користування, інакше він стає просто нікому не потрібним бібліографічним курйозом. Укладачі не впроваджували в словник термінів-новотворів, які невідомі в музейному середовищі.

Погоджуючись із рецензентом щодо вживання іменників, які позначають дію, подію й наслідок, укладачі не впроваджували цих термінів з огляду на вищенаведені аргументи.

Звернемо увагу на деякі помилки, які зроблено в цій рецензії, зокрема, підміну понять через те, що рецензент не володіє поняттєвим апаратом музейництва. Прикладом підміни понять є пропозиція замінити *стан збереження музейного предмета* на *стан збереженого музейного предмета* (між іншим, рецензент висловлює свої пропозиції в категоричній формі *має бути*). Ці словосполучення не є ідентичними. Розберімо їх синтаксис. У першому випадку лексема *збереження* пов'язана з лексемою *стан* зв'язком прилягання. У пропонуваній заміні синтаксичний зв'язок від лексеми *стан* перейшов до лексеми *предмета*, не кажучи про те, що змінився і тип синтаксичного зв'язку (із прилягання на керування). Такі синтаксичні зміни призводять до зміни змісту виразу: говоримо не про властивість (*стан збереження* чи *збереженість*), а про ознаку предмета. Також зауважимо, що в цьому терміні йдеться про стан музейного предмета, який зберігають, на певний фіксований момент часу, тобто про подію.

Також прикладом підміни понять може слугувати пропозиція замінити *облікований* на *облічуваний*. Ці терміни утворено від різних лексем: *облікований* – суфіксальним способом від *облік*, *облічуваний* – суфіксальним способом від *облічувати*, яке означає встановлювати кількість, підраховувати. Очевидно, що ці терміни мають різне лексичне значення і не є взаємозамінними.

Також звертаємо увагу, що лексема *занотований* має значення записаний; *анотований* – поданий коротким повідомленням, яке дає змогу робити висновки про доцільність докладнішого вивчення. На жаль, в українській мові немає артиклів, інакше для уникнення різнотлумачення цей термін писали б *з'анотований*.

Шанований рецензент також пропонує замінити терміни-інтернаціоналізми грецького та латинського походження на питомі українські терміни, наприклад: *комунікація* – *спілкування*, *процес* – *перебіг*, *меморіальний* – *увічнювальний*, *моніторинг* – *стеження*, *спостереження* чи *наглядання* (залежно

від змісту) тощо. Рецензент обґрунтовує ці пропозиції другим головним правилом слововживання, яке полягає в тому, що за наявності двох рівнозначних слів українського та іншомовного походження треба вживати українське. На нашу думку, ці лексеми (*комунікація – спілкування, моніторинг – стеження, спостереження чи наглядання*) не є рівнозначними. Наприклад, *моніторинг* – це комплекс наукових, технічних, технологічних, організаційних та інших заходів, які забезпечують систематичний контроль (стеження) за станом та тенденціями розвитку природних, техногенних та суспільних процесів. Методологічно моніторинг – це проведення низки однотипних замірів досліджуваного об'єкта і подальше аналізування, оцінювання, порівняння отриманих результатів для виявлення певних закономірностей, тенденцій, змінних і їх динаміки. Тобто, на нашу думку, поняття *моніторинг* є ширшим, ніж *стеження, спостереження чи наглядання*.

Що ж до пропозиції *меморіальний – увічнювальний*, то лексема латинського походження *меморіальний* набагато точніше передає її переклад *пропам'ятний*.

Викликає подив і пропозиція замінити *колеристичне вирішення* на *барвна вирішеність*. Адже рядком вище шанований рецензент пропонує замінити термін *барвне вирішення* на *барвна вирішеність*. Таким чином зі словника випадає термін *колеристичне вирішення (колеристична вирішеність)*, який є синонімом до *барвне вирішення (барвна вирішеність)*.

Про терміни *внутрішньомузейний* і *внутрімузейний*. На нашу думку *внутрімузейний* походить від словосполучення *внутрі музею*, яка є калькою з російського *внутри музея*. Тому укладачі категорично не погоджуються з терміном *внутрімузейний*. Також викликає сумнів твердження, що термін *внутрішньомузейний* можна утворити тільки від словосполучення *внутрішній музей*. В українській мові існує модель утворення складних прикметників об'єднанням двох прикметників, наприклад: *жовтий + гарячий – жовтогарячий*. За такою моделлю й утворено термін *внутрішньомузейний – внутрішній + музейний*.

Також звертаємо увагу шанованого рецензента, що укладачі не вважали за можливе виправляти терміни, усталені в суміжних галузях. Прикладом цього може бути усталений в археології термін *археологічні розкопки*, який рецензент пропонує замінити на *розкопування*. Зауважмо, що тут йдеться не тільки про дію, а про об'єкт і місце, тобто термін *археологічні розкопки* відображає не процесуальне, а збірне поняття. Кращим був би термін *археологічні розкопки*, яким послуговувався зокрема видатний український археолог Я. Пастернак [3], не позначаючи це як процес.

Укладання цього словника також було спробою привернути увагу музейників і термінологів до проблем термінології музейництва. Судячи з отриманих відгуків, ця спроба вдалася й науковці звернуть увагу на нормалізацію цієї терміносистеми.

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К., Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.
2. Закон України «Про музеї та музейну справу»: за станом на 28 лист. 2009 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2010. – (Бібліотека офіційних видань).
3. Пастернак Я. Старий Галич : археол. іст. дослід. у 1850–1943 рр. / Я. Пастернак. – Івано-Франківськ : Плай, 1998. – 348 с.
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження положення про Музейний фонд України» / Кабінет Міністрів України. – Офіц. вид. – К., 2010. – (Бібліотека офіційних видань).
5. Словник української мови в 11 томах. – К. : Наук. думка, 1970–1980.